

Barbara Pazur

Międzynarodowe Seminarium Gordonowskie „Rewolucja w Edukacji Muzycznej”

Artykuł opublikowany w „Wychowaniu Muzycznym w Szkole” nr 4/2010 ss. 76 - 83

W dniach 21–23 maja 2010 r. odbyło się Międzynarodowe Seminarium Gordonowskie „Rewolucja w Edukacji Muzycznej” zorganizowane przez Fundację Kreatywnej Edukacji we współpracy z Filharmonią Łódzką im. Artura Rubinsteina.

Fundacja Kreatywnej Edukacji powstała w 2006 r. z inicjatywy osób, które chcą propagować nowe, aktywne metody uczenia się. Szczególnie ważnym elementem działań Fundacji jest zwracanie uwagi na rozwój muzyczny dzieci. Działania oparte są na teorii uczenia się muzyki Edwina Eliasa Gordona, która w Polsce – dzięki działalności Fundacji – jest bardzo intensywnie propagowana.¹

Pierwszym międzynarodowym przedsięwzięciem Fundacji Kreatywnej Edukacji było Europejskie Seminarium Gordonowskie, które odbyło się w maju 2009 w Bydgoszczy. Tegoroczne – Międzynarodowe Seminarium Gordonowskie „Rewolucja w Edukacji Muzycznej” – zorganizowane zostało we współpracy z Filharmonią Łódzką, przy wsparciu finansowym Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz dzięki pomocy Instytutu Camoes i Ambasady Portugalskiej. Partnerami medialnymi byli: „Qlturka”, „Wychowanie Muzyczne w Szkole”, „Blżej Przedszkola” i Polskie Centrum Informacji Muzycznej.

Zajęcia na seminarium były bardzo różnorodne, pokazywały wszechstronne możliwości wykorzystania teorii Edwina E. Gordona do umuzykalniania i nauczania osób w każdym wieku – od niemowląt i małych dzieci, poprzez uczniów szkół podstawowych i średnich, aż do kształcenia nauczycieli muzyki. Warsztaty oraz wykłady prowadzili: dr Helena Rodrigues i grupa teatralna Companhia de Música Teatral, dr Richard Grunow, Emilia Kubik, Miłosz Gawryłkiewicz, Michael Siefke, dr Ewa Klimas-Kuchtowa oraz dr hab. Małgorzata Suświłło.

Dr Helena Rodrigues – nauczyciel akademicki z Portugalii, zatrudniona w Faculdade de Ciências Sociais e Humanas w Lizbonie, podzieliła się ze słuchaczami seminarium doświadczeniami z projektu artystycznego dotyczącego edukacji muzycznej nauczycieli muzyki. Opowiedziała o tym, że zapoznanie się z teorią uczenia się muzyki Gordona było wydarzeniem przełomowym w jej działalności. Zafascynowana nią, we współpracy z grupą teatralną Companhia de Música Teatral (www.musicateatral.com) stworzyła ona projekt *Bébé Plim-Plim* – zajęcia muzyczne dla niemowląt i małych dzieci. Jednak dr Rodrigues, mimo że skupia się na pracy z małymi dziećmi, nie zapomina o nauczycielach, którzy mają te dzieci uczyć, a w pracy z nimi wychodzi z założenia, że nie wystarczy powiedzieć pedagogowi, jak powinien uczyć – on powinien sam tego doświadczyć. Dlatego dr Rodrigues ze swoimi współpracownikami z Companhia de Música Teatral postanowili zmierzyć się z dwoma problemami: znalezienie nowego repertuaru, bo dotychczasowy uważali za niezbyt dobrze zaadaptowany do potrzeb dzieci, a także stworzenie nowej metody szkolenia nauczycieli.

¹ Prezesem Zarządu i założycielem Fundacji Kreatywnej Edukacji jest Jolanta Gawryłkiewicz – muzyk, ekonomista, politolog. W swej działalności świetnie łączy ona swoje umiejętności muzyczne i językowe z talentem organizacyjnym. Wprowadziła w życie wiele pomysłów, które przekształciły się w śmiałe projekty.

Cykl opracowanego przez nich szkolenia trwał 6 miesięcy i przez ten czas w każdą sobotę nauczyciele mieli warsztaty oparte na teorii uczenia się muzyki Gordona i innych metodach.

Dr Rodriguez i jej współpracownicy stworzyli też różne opowieści muzyczne dla dzieci. Każda opowieść ma swojego bohatera (ślimak, motylek, kurczak, mrówka, pingwin), a jej celem jest przybliżenie jakiegoś rodzaju muzyki (różne skale – np. dorycka, miksolidyjska, różne rodzaje metrum). Opowieść o pingwinie oparta jest na skali lokryckiej i metrum nieregularnym, bajka o ślimaku na skali doryckiej, a o motylku – miksolidyjskiej.

Rewolucyjne w promowanym przez dr Rodriguez nauczaniu nauczycieli muzyki jest położenie nacisku na ruch. Dzięki temu pedagodzy, którzy mieli być wykonawcami przedstawień dla dzieci, a początkowo nie byli zbyt uzdolnieni w tym kierunku, w trakcie warsztatów bardzo się rozwinęli, szczególnie ruchowo, a także przeżyli coś w rodzaju oczyszczenia z własnych zahamowań.

Drugim projektem grupy Companhia de Música Teatral, który uczestnicy seminarium mieli okazję zobaczyć i przeżyć, były warsztaty dla dzieci w wieku 0–5 lat. Wszystko rozegrało się na scenie Filharmonii Łódzkiej. Dzieci na scenę wchodziły w towarzystwie swoich rodziców i witane były przez śpiewających artystów, którzy na schodkach na scenę utworzyli „bramkę” i wyśpiewywali imię każdego przechodzącego przez nią malucha. Melodie były improwizowane, powstawał miły dla ucha wielogłos. Dzieci z rodzicami siadały na scenie na dywanie i na kolorowych kółkach. Wokoło leżały kolorowe płachty. Fortepian był oblepiony niebieskim papierem. Niesamowite zajęcia prowadziło pięć osób przebranych w kolorowe stroje, ale najciekawszą postacią był grający na fortepianie, świetnie improwizujący Paulo Maria Rodrigues – genialny improwizator, kompozytor, aranżer i pedagog. Za materiał do zajęć posłużyły melodie ze spektaklu *Andakibebé*, który później uczestnicy seminarium mogli obejrzeć, a także rytmiczanki, motywy melodyczne, rytmiczne i różne śmieszne dźwięki i rozmowy wymyślonym językiem, podobnym do języka „The Sims” z popularnej gry komputerowej. Wszystko tak, jak na zajęciach umuzykalniających wg teorii E.E. Gordona, ale wzmocnione pięknymi strojami, pięknymi rekwizytami i baśniową atmosferą – rytmiczanki podane przez przebranego pana melodyjnie, z ruchem całego ciała, powtarzane potem przez wszystkich; motywy rytmiczne; cisza – czekanie na reakcję dzieci; falująca kolorowa płachta; nowa melodia, motywy melodyczne diatoniczne 3-dźwiękowe, przejście z kwinty na tonikę; cisza... – słyhać głosy malutkich dzieci śpiewające na tonice... I nowa melodia; pobudzenie do tańca, ruchu; rytmiczanka, cisza..., nowa melodia, motywy..., itd. Melodia-usypianka, drzemka, ożywienie, melodia „Wlazł kotek na płotek” w skali lidyjskiej..., jazda na płachtach, brzmiały wielogłos... Rewelacja! Zajęcia się skończyły, a żadne dziecko nie chciało wychodzić z sali.



Spektakl *Andakibebé* grupy Companhia de Música Teatral z Portugalii

Kulminacją działań pokazanych przez Companhia de Música Teatral był spektakl *Andakibebé* – baśniowy, piękny muzycznie i doskonały wykonawczo. Seminarzystom materiał muzyczny przedstawienia był już znany – wcześniej pokazano go w materiale video z warsztatów dla nauczycieli i „przemycano” podczas zajęć dla dzieci, teraz jednak zaprezentowano go w pełnej krasie w postaci całego przedstawienia, podczas którego dzieci cały czas były włączane do różnych działań. Jego język to język uniwersalny, wymyślony, ale pojawiały się w nim też słowa polskie, dzięki którym można było nawiązać dialog z dziećmi, a także angielskie i niemieckie.



Companhia de Música Teatral z polskimi dziećmi na scenie Łódzkiej Filharmonii podczas spektaklu *Andakibebé*

Spektakl podzielony był na kilka części, kilka różnych historii. Zastosowano w nim melodie w różnych skalach, różne rytmy, motywy melodyczne i rytmiczne powtarzane przez całą dziecięcą widownię. Dzieciaki tworzyły nawet wielogłos, gdy cała widownia została podzielona, aby naśladować rytmicznie odgłosy różnych zwierząt. Całość dopełniały piękne, kolorowe stroje, duży ekran nad sceną i przeźrocza oraz animacje korespondujące z treścią przedstawienia. Nie zabrakło pociągu stworzonego przez dzieci, a zapowiedzianego przez megafon oraz zabawy w wiadukt, w sprawdzanie biletów. I znowu odpoczynek, usypianka na scenie, a na zakończenie podsumowanie – fragmenty charakterystycznych melodii z całego przedstawienia i wspólna zabawa wszystkich dzieci w kółeczku na scenie.

Jolanta Gawryłkiewicz, prezes Fundacji, już zapowiedziała, że działania pokazane przez dr Helenę Rodrigues i Companhia de Música Teatral zainspirowały ją do zaproszenia całej grupy w przyszłym roku. „Tym razem naszym celem będzie zmotywowanie edukatorów do walki o mądrą edukację muzyczną, twórcze formy, pracę nad uczeniem się muzyki przez dzieci, a nie narzucaniem treści, głównie teoretycznych” – zapewnia pani prezes na stronie internetowej Fundacji: www.fundajakreatywnejedukacji.org.

Kolejnym wykładowcą był **dr Richard Grunow** z Eastman School of Music. Już dwukrotnie gościł on w Polsce, podczas seminariów gordonowskich w Zamościu (1998 rok) i Bydgoszczy (2001). Jak poprzednio, skupił się on na metodyce grupowego uczenia gry na instrumentach, głównie dętych drewnianych i blaszanych.

Podczas swoich zajęć dr Grunow przybliżył też całą problematykę teorii uczenia się muzyki, tak jak to czynił Edwin E. Gordon podczas poprzednich seminariów. Mieliśmy więc okazję do utrwalenia wiadomości, a osoby, które dopiero zaczynają „przygodę z Gordonem”, dostały najważniejsze informacje niejako „w pigułce”. Chcąc jak najlepiej przedstawić założenia teorii Gordona, dr Grunow:

- porównał sposób, w jaki dzieci uczą się muzyki – do nauki języka (osłuchiwanie ze słownictwem – nauka mówienia najpierw pojedynczych wyrazów /części/, które potem łączą w zdanie /całość/), podkreślił znaczenie wsparcia rodziców w poznawaniu słownictwa, sens czytania bajek, śledzenia dźwięku przez dzieci w trakcie czytania, motywowania dzieci przez rodziców do samodzielnego czytania;
- powiedział o potrzebie zachowania hierarchii i kolejności czterech słowników: słuchowego, mowy, czytania, pisania (nie należy za wcześnie pisać, jeśli chce się zrozumieć to, co się pisze..., jeśli chcemy, aby dziecko czytało ze zrozumieniem, musi najpierw mówić ze zrozumieniem, i to kilka lat wcześniej, zanim zacznie czytać...);
- zwrócił uwagę na kształcenie poczucia rytmu poprzez ruch;
- przedstawił sposób nauki motywów rytmicznych i melodycznych (ważne, aby dziecko potrafiło wykonać motyw indywidualnie), utrwalanie wcześniejsze w tonacji, metrum;
- zasygnalizował sposób, w jaki dojść do improwizacji, która jest w muzyce tym, czym mowa w nauce języka;
- uświadomił, że zdolności w grupie rozkładają się zgodnie z krzywą Gaussa, co oznacza, że klasa jest grupą, w której są bardziej i mniej zdolni, i jeśli uczymy w sposób prawidłowy, uczniowie zaczynają uczyć się od siebie nawzajem;
- ukazał sposób na stopniowe wprowadzanie improwizacji na wielogłosowych akordach śpiewanych przez całą grupę;
- omówił sposoby wprowadzenia nauki czytania ze zrozumieniem.

Po zapoznaniu się z najważniejszymi informacjami seminarzyści mogli w praktyce zgłębić tajniki uczenia gry na fletach podłużnych. Poznali najważniejsze, zdaniem dra Grunowa, elementy nauczania gry:

- kształtowanie techniki poprzez naśladowanie ruchów palców nauczyciela;
- graniu od początku we właściwym tempie;
- od początku wprowadzanie różnych sposobów artykulacji (legato, staccato), różnych metrów, różnych tonacji;
- stopniowe odejście od imitacji poprzez granie motywów melodycznych „z pamięci”;
- wprowadzanie solmizacji relatywnej;
- nauczenie wielu melodii do śpiewania, zanim przejdziemy do gry;
- wczesne wprowadzanie wielogłosu i improwizacji.

Dr Grunow zaprezentował także nagrania z kilku koncertów. Mogliśmy obejrzeć m.in. grupę dzieci grających i improwizujących na fletach, młodzież grającą różne melodie we właściwych tempach po 7 lekcjach nauki na danym instrumencie i grupę jazzową z 5 klasy koncertującą po 1,5 roku nauki. Dzieci prezentujące się na nagranych koncertach nie umiały jeszcze czytać nut, a już zaczynały muzykować i improwizować.

Również wśród uczestników seminarium dr Grunow umiał wyzwolić pod koniec warsztatów potencjał do improwizacji na fletach podłużnych melodii opartych na określonych przebiegach harmonicznym.

W warsztatach **Emilii Kubik** na temat „Improwizacja ruchu i symbolika ciała – w oparciu o metodę dra Detlefa Kapperta” (założyciel Instytutu Dynamiki Tańca i Ruchu w Essen) – uczestniczyli wszyscy. Organizatorzy seminarium postawili warunek, że nie będzie podczas zajęć osób obserwujących. Dzięki temu każdy miał okazję doświadczyć na sobie

wszystkich działań i nikt nie musiał się krępować, że jest przez kogoś obserwowany i oceniany. Bardzo dobrze, że zostały wprowadzone na seminarium zajęcia ruchowe ze specjalistą, brakowało ich na poprzednich seminariach – tych z udziałem prof. Edwina Gordona.

Emilia Kubik to tancerka, animatorka kulturalna oraz założycielka Teatru Tańca „Rozruch”, prezes Fundacja Kultury „Rozruch”. Prowadzi warsztaty z techniki Rudolfa Labana. Prowadzone przez nią zajęcia oparte były na ciągłym ruchu przy różnorodnej muzyce:

- chód, bieg po większej i mniejszej przestrzeni,
- reakcja na wznowienie lub zatrzymanie ruchu przez inną osobę,
- chód wg podanych zasad (ilość kroków, wprowadzona czynność w określonym momencie),
- wyzwianie ruchu płynnego,
- praca z oddechem,
- improwizacja ruchu,
- naśladowanie partnera,
- wykorzystanie gestu jako środka ekspresji.

Pomysły zaproponowane na tych zajęciach mogą być dobrym rozwiązaniem dla rozładowania nagromadzonej energii (także agresji) i ukierunkowania jej na współdziałanie czy też przełamywanie blokad we własnym ciele oraz budowanie relacji z drugim człowiekiem.

Warsztaty z **Miłoszem Gawryłkiewiczem** (muzykiem jazzowym, nauczycielem akademickim Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, producentem i autorem nagrań propagujących teorię uczenia się muzyki E.E. Gordona, członkiem Polskiego Towarzystwa E.E. Gordona) miały przygotować wszystkich uczestników seminarium do koncertu gordonowskiego *Happy Jazz*.



Koncert *Happy Jazz* dla małych dzieci i ich rodziców

Prowadzący z wielką znajomością tematu omówił założenia audiacji wstępnej i właściwej. Podkreślił, jak ważna jest dla nauczycieli i rodziców znajomość zachowań dzieci na poszczególnych etapach rozwoju i umiejętność reakcji na każde odezwanie dziecka, a

także improwizowanie z wykorzystaniem tych dziecięcych „odzywek”. Pokazał, jak należy utrwalać u dzieci poczucie toniki i dominanty, jak podawać motywy tonalne i rytmiczne, jak łączyć w całość oddech z ruchem i śpiewem oraz rytmem, co jest charakterystyczne dla etapu asymilacji. Wy tłumaczył, dlaczego nie należy początkowo rytmizować z tekstem i jak doprowadzić dzieci do swobodnej improwizacji. Seminarzyści nauczyli się podczas zajęć utrwalać poczucie skali frygijskiej, rozpoznawać charakterystyczne zwroty tej skali, a także improwizować melodię na tle brzmiących akordów całej grupy. Udało się nawet doprowadzić do audiacji harmonii przebiegającej tylko w myśli.

Podsumowaniem zajęć z Miłozem Gawryłkiewiczem był koncert gordonowski *Happy Jazz*. Uczestniczyli w nim rodzice z małymi dziećmi oraz seminarzyści, którzy zostali zaangażowani w śpiew i rytmizowanie. Koncert składał się z części czysto wokalnych, rytmicznych oraz melodycznych, jak również instrumentalnych. Utwory z nurtu nowoorleańskiego grali: Miłoz Gawryłkiewicz (trąbka), Marek Marszałek (saksofony), Artur Lawrenz (perkusja), Łukasz Borowiecki (kontrabas) i Jakub Kujawa (gitara). Koncert prowadził Miłoz Gawryłkiewicz, który przez cały czas nawiązywał kontakt z dziećmi poprzez śpiew, rytmizowanie i grę na trąbce. Pomagały mu dwie panie – Jolanta Gawryłkiewicz oraz Zofia Wolniakowska-Majewska (członek Polskiego Towarzystwa E.E. Gordona, założycielka Centrum Twórczej Edukacji w Szczecinie, organizatorka koncertów Maluch w Operze – w Operze na Zamku w Szczecinie).

Michael Siefke to muzyk i edukator, specjalista TaKeTiNa oraz Drumcircle. Uczy w Cawl Music School w Niemczech i prowadzi rokrocznie wiele szkoleń na całym świecie. Podczas warsztatów zaprezentował on Drumcircle – metodę okręgu perkusyjnego z USA. Pokazał też elementy „Body percussion” i TaKeTiNa.



Warsztaty z Michaeliem Siefke

Swoje warsztaty prowadzący rozpoczął od zaprezentowania różnorodnych sposobów wydawania odgłosów za pomocą dłoni (klaskanie całą ręką, płaską ręką, grzbietem dłoni, rozłożonymi palcami, itd.). Zajęcia z Michaeliem przebiegały w następujący sposób: wszyscy uczestnicy siedzieli w okręgu, w środku którego prowadzący podawał różne zadania rytmiczne do powtórzenia przez wszystkich. Na początek wybrał zadania proste, a potem stopniowo przechodził do bardziej skomplikowanych. Na warsztaty przywiózł wielką ilość

różnorodnych instrumentów perkusyjnych (w tym bardzo duże congi, bębny basowe, djambee), pokazał metodę grania na nich i nauczania gry.

Michael Siefke stworzył własny język ciała, za pomocą którego dyrygent przekazuje wskazówki, ułatwienia, udogodnienia dla członków zespołu. Potrafi on dyrygować – używając określonych, zrozumiałych dla wszystkich gestów – nawet 300-osobową orkiestrą perkusyjną. Wiele jego utworów powstaje w trakcie swego trwania, są improwizacjami dyrygenta, który wykorzystuje ławę do opanowania mowy ciała. Także uczestnicy seminarium mieli możliwość wypróbowania swoich zdolności dyrygenckich, kiedy to wykorzystując możliwości ruchowe całego ciała dyrygowali kręgiem kolegów-perkusistów, co sprawiło wszystkim niesamowitą radość.

Na co dzień Siefke prowadzi także zajęcia w przedszkolach, gdzie potrafi zaangażować do grania jednocześnie 100 dzieci wraz z rodzicami. Podczas takich zajęć tworzy się wielkie poczucie więzi i niesamowita energia. W ten sposób Michael pracował także z osobami uzależnionymi od narkotyków, z więźniami oraz... z dyrektorami przedsiębiorstw. Jego metoda pokazuje, że na instrumentach perkusyjnych można śmiało grać, nawet nie mając wielkich umiejętności.

Podczas seminarium mieliśmy też możliwość wysłuchania wykładów dwóch specjalistek w swoich dziedzinach, które z ruchem gordonowskim w Polsce są związane prawie od samego początku.

Dr hab. Małgorzata Suświllo, prof. UWM, kierownik Wydziału Wczesnej Edukacji na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim, jest promotorką prac doktorskich z zakresu teorii uczenia się muzyki E.E. Gordona. Specjalizuje się w zagadnieniu zdolności wielorakich, pedagogice twórczości oraz wskazuje obszary zaniedbań we wczesnej edukacji w Polsce. Wygłosiła ona wykład zatytułowany „Rozwijanie inteligencji muzycznej w kontekście inteligencji wielorakich”. Omówiła różne definicje inteligencji, przedstawiła koncepcje najczęściej spotykanych określeń inteligencji muzycznej, a także warunki akulturacji muzycznej uważanej przez E.E. Gordona za pierwszy etap audiacji wstępnej. Na zakończenie zaproponowała sposób rozwijania inteligencji muzycznej przedszkolaków. Swoje rozważania poparła wspomnieniami z własnych doświadczeń z pracy pedagogicznej w przedszkolu oraz materiałem filmowym.

Dr Ewa Klimas-Kuchtowa jest wykładowcą i pracownikiem naukowo-dydaktycznym kilku wyższych uczelni, współtłumaczem (z A. Zielińską-Croom) cieszącej się dużym zainteresowaniem publikacji E.E. Gordona *Umuzycznianie niemowląt i małych dzieci*, której wydanie Polskie Towarzystwo Edwina E. Gordona chciałoby wznowić, oraz współtłumaczem kolejnej książki profesora *Sekwencje uczenia się w muzyce. Umiejętności, zawartość i motywy*. Pani Klimas-Kuchtowa jest także współtłumaczem książki *Efekt Mozarta dla dzieci* Dona Campbella (która jeszcze się nie ukazała).

W swoim wykładzie „Wczesne kontaktowanie z muzyką, kierowanie muzyczne, efekt Mozarta a rozwój osobisty dziecka” starała się pogodzić stwierdzenie profesora E.E. Gordona, że rozwój muzyczny jest autonomiczny, a zdolności muzyczne nie mają związku z innymi zdolnościami, z wynikami różnych badań, które sugerują istnienie takiego związku. Wspólną płaszczyznę stwarza tutaj przekonanie, że kiedy dziecko kontaktuje się z muzyką, a potem uczy się jej, rozbudowuje szereg podstawowych zdolności poznawczych i emocjonalnych, ważnych w innych obszarach funkcjonowania umysłowego. Nawet jeśli zdolności muzyczne są autonomiczne, rozwijanie ich nie pozostaje bez wpływu na metaprocesy umysłowe, takie jak: koncentracja, operacje abstrahowania, uogólniania, porównywania, syntetyzowania i analizowania (5 podstawowych operacji myślowych), operacje zapamiętywania, przechowywania i przypominania (3 podstawowe operacje

pamięciowe), umiejętność rozumowania, dostrzegania związków i implikacji, przewidywania i in.

Dr Klimas Kuchtowa powołała się na wyniki badań, które doprowadziły do sformułowania terminu „efekt Mozarta” (F. Rauscher i G. Shawa), a także twierdzenia innych badaczy z wielu krajów i środowisk (S. Kyrzcz, A.A. Tomatis, K. Gardner, J. P. Lacanuet, C. Hannaford, M. Przychodzińska-Kaciczak, I. Barkoczi, C. Pleh, K. Nemes, M. Spychiger, A. S. Wisbey; M. MacLean; P. Smith; T. R. Miles i E. Miles, E. Zwolińska. I. Barkoczi, C. Pleh). Badania te dowodzą, jak wielki wpływ ma wczesny (prenatalny), a także późniejszy kontakt z muzyką na organizm, umysł i psychikę człowieka oraz na jego rozwój. Muzyka jest niewyczerpanym zasobem, pomaga się odprężyć, co z kolei pozwala na kumulację sił potrzebnych do pracy i radzenia sobie z trudnościami. Może pełnić rolę dystraktora w sytuacji trudnej. Może też poprawiać koncentrację i ułatwiać tym samym rozwiązywanie różnorodnych zadań umysłowych. Rozładowuje napięcie, poprawia nastrój, wzbudza optymizm, poprawia obraz samego siebie i powoduje, że bardziej wierzymy we własne siły, przejmujemy kontrolę nad sytuacją i podejmujemy wyzwanie. Działa uspołeczniająco, sprawia, że łatwiej i skuteczniej staramy się o wsparcie społeczne i lepiej je wykorzystujemy. Podnosi aktywność, przerywa nudę, zaspokaja „głód na stymulację”.

Podkreślić trzeba, że lista ta nie jest zamknięta, a więc – jak starała się pokazać dr Klimas-Kuchtowa – nawet jeśli uznamy, że rozwój muzyczny jest autonomiczny, to korzyści stymulacji tego rozwoju ujawniają się we wszystkich sferach holistycznie rozumianego człowieka (poziom biologiczny, psychiczny, społeczny i duchowy).

I tak oto Międzynarodowe Seminarium Gordonowskie „Rewolucja w Edukacji Muzycznej” przeszło już do historii. Podsumowując je, trzeba podkreślić wielką zaletę tego wydarzenia, jaką była możliwość praktycznego wypróbowania różnych metod i działań dzięki doskonałej organizacji warsztatów. Przy działaniach praktycznych wszyscy uczestnicy zostali podzieleni na mniejsze grupy, dzięki czemu mieli większy komfort pracy. Miejsce seminarium – Filharmonia Łódzka – spełniło świetnie swoją rolę, wykorzystania dzięki udostępnieniu różnorodnych pomieszczeń, jak i przychylności władz i pracowników filharmonii.

Pamiętką będą piękne zdjęcia oraz film dokumentalny zarejestrowany oraz wyreżyserowany przez Andrzeja Starszewskiego i Adama Kossakowskiego. Ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego zostanie również sfinansowana publikacja: *Podręcznik do kierowania rozwojem muzycznym dziecka do lat 6*, stworzona głównie przez członków reaktywowanego 26 czerwca 2010 r. Polskiego Towarzystwa E.E. Gordona.²

Gratulujemy Fundacji Kreatywnej Edukacji organizacji seminarium i wszystkich działań mających na celu rozpropagowanie idei Edwina E. Gordona w Polsce i z niecierpliwością oczekujemy następnych projektów.

² Po rezygnacji z pełnienia funkcji przez część członków Zarządu, podczas Walnego Zjazdu Towarzystwa, został wybrany nowy Zarząd. Prezesem została Mirosława Gawrylkiewicz, sekretarzem – Zofia Wolniakowska-Majewska, a skarbnikiem – Sylwia Marecka. Uchwalono też zmiany w Statucie PTEEG oraz powołano komisję konsultacyjną, do której zaproszono dr hab. Małgorzatę Suświłło, prof. UWM z Olsztyna, dr Ewę Klimas-Kuchtową z Krakowa oraz ad. Barbarę Pazur z Lublina.